

Хөрөнгийн зах зээлийн хөгжлийн түүх ба ирээдүй

Гүйцэтгэсэн

К.Алия

Агуулага

Хөрөнгийн зах зээлийн хөгжлийн түүх ба ирээдүй

Хөрөнгийн зах зээлийн түүх

Хөрөнгийн зах зээлийн өнөөгийн нөхцөл байдал

Хөрөнгийн зах зээлийн ирээдүй

Хөрөнгийн зах зээлийн түүх

1990 онд хуучин сациалист гэгдэх дэлхийн ихэнхи улсуудад нийгэм эдийн засгийн өөрчлөн байгуулалт явагдаж манай улс ч эргэж буцахгүйгээр төвлөрсөн төлөвлөгөөт эдийн засгаас татгалзаж зах зээлийн эдийн засаг руу шижих түүхийн үе эхэлсэн. Энэ үеийн тулгамдсан асуудлын нэг нь төрийн өмчийг хувьчлах асуудал байсан. Эдийн засагт дангаараа ноёрхож байсан төрийн өмчийг хувьчилж хувийн секторыг бий болгохгүйгээр зах зээлийн механизм үйлчлэх бололцоогүй юм. Иймээс социалист гэгдэж байсан дийлэнхи орнууд нийтийг хамарсан их хувьчлал явуулсан нь 3 үндсэн хэлбэрээр хэрэгжсэнийг эрдэмтэд тодорхойлсон байна. Үүнд:

- а. Хурдавчилсан буюу бөөн бөөнөөр нь худагдах. Энэ аргыг хуучин Ардчилсан Германы өмч хувьчлалд ашигласан байна.
- б. Дундын зуучлах сан байгуулах замаар хувьчлах. Үүнийг Польш, Казакстан зэрэг орнуудад хэрэгжүүлсэн.
- в. Эрхийн бичгээр хувьчлах. Энэ аргыг Чех, Словак, Орос, Молдав, Киргизстан, Монгол зэрэг оронд хэрэгжүүлсэн юм.

Хөрөнгийн зах зээлийн түүх

- **хөгжлийн эхний үе шат**

Энэ үйл ажиллагааг зуучлан зохион байгуулах зорилгоор Хөрөнгийн биржийг байгуулах шаардлага зүй ёсоор урган гарсан байна. Чухам ийм л зорилгоор Монголын хөрөнгийн бирж анх 1991 оны нэгдүгээр сарын 18-нд байгуулагдсанаар хөрөнгийн зах зээлд чухал байр суурь эзэлдэг анхны мэргэжлийн байгууллага бий болжээ. Юуны өмнө Засгийн газраас ард иргэддээ өмч хөрөнгө худалдан авахад шаардлагатай 10 000 төгрөгийн үнэ бүхий эрхийн бичгийг тарааснаас 3 000 төгрөгийн ягаан тасалбар нь эд хөрөнгө худалдаж авахад, 7 000 төгрөгийн цэнхэр тасалбар нь хувьцаа худалдаж авахад зориулагдсан юм. Үүний үр дүнд 8,3 тэрбум төгрөгийн үнэ бүхий 96,4 сая хувьцааг эзэмшсэн хөрөнгийн зах зээлийн анхны **хэрэглэгчид буюу хөрөнгө оруулагчид** болж нийт дүнгээр 1,2 сая орчим хувьцаа эзэмшигч бий болсон. Нөгөө талд 476 улсын болон хоршооллын үйлдвэрийн газрын хөрөнгийг тоолж, хувьцаат компани болгон зохион байгуулсанаас үнэт цаасны зах зээлийн үндсэн **бүтээгдэхүүн болох** 470 ХК-ийн **хувьцаа** Хөрөнгийн Биржийн бүртгэлд бүртгэгджээ.

Хөрөнгийн зах зээлийн түүх

Хөгжлийн хоёр дахь үе шат

1995 оны 8-р сарын 28-наас эхлэн үнэт цаасны хоёр дахь зах зээлийн үйл ажиллагаа эхэлсэн. Үүнийг бэлэн мөнгөний арилжаа эхэлсэн үе ч гэж нэрлэдэг. Өөрөөр хэлбэл анхдагч зах зээлд ХОЭБ-ээ хувьцаа болгож хувиргасан бол хоёр дахь зах зээл дээр уг хувьцаагаа мөнгө болох, өөр хоорондоо **худалдаж борлуулах** үйл ажиллагаа эхэлсэн юм. Гэвч тухайн үеийн зах зээлд оролцогчид үндсэн хоёр зорилгоор үнэт цаасны зах зээлд оролцдог байсан нь үнэт цаасны зах зээл нь хөрөнгө оруулалтыг дэмжих утгаар байгуулагдсан үнэт цаасны сонгодог зах зээлийн утгаар үүсэн биш анхлан өмч хувьчлалыг үнэгүй эрхийн бичгээр явуулахтай холбогдож хөрөнгийн зах зээл үүсэн бий болсонтой нягт холбоотой юм. 1995 оноос хойш Хөрөнгийн зах зээлийн төлбөр тооцооны асуудалыг Хөрөнгийн бирж 2003 он хүртэл арилжаа зохион байгуулах үйл ажиллагаатай хавсаран явуулж байгаад 2003 оноос төлбөр тооцоог дангаар гүйцэтгэж байхаар төрийн өмчийн хорооноос Үнэт Цаас Төлбөр Тоцооны Төвлөрсөн Төв байгуулгыг 100% төрийн өмчит аж ахуйн нэгжээр үүсгэн байгуулсанаар Хөрөнгийн зах зээл дэхь бүх төрлийн хувьцаатай холбоотой төлбөр тооцоог хийж гүйцэтгэж хувьцааны бүртгэл хадгалалтын үүрэг гүйцэтгэдэг болсон юм.

Хөрөнгийн зах зээлийн түүх

- **Хөгжлийн гурав дахь үе шат**

2005 онд “Монгол шитгээн” хувьцаат компани анх удаа Монголын Хөрөнгийн биржид бүртгүүлж нийтдээ 44792 ширхэг хувьцааг бүртгүүлсэнээр дараа дараачийн компаниуд хөрөнгийн биржид бүртгүүлж хувьцаа гарган цаашид зах зээл нь сонгодог утгаар хөгжих эх үндэсийг тавьсан юм. 2006 он гэхэд Женко Тур Бюро, Зоос банк, БиДиСек зэрэг компаниуд Хөрөнгийн биржийн шалгуур үзүүлэлтийн дагуу хувьцаагаа олон нийтэд гаргаж нийт 7 654 065 460₮ - ийн хөрөнгө оруулалтыг хуулийн этгээд болон хувь хүмүүсээс татан төвлөрүүлж чаджээ. Үүнтэй холбогдуулан Үнэт Цаасны Хороог өргөжүүлэх зорилгоор татан буулгаж үнэт цаасны зах зээлийн хууль журамын мөрдөлтөнд хяналт тавих зах зээлийн зохицуулахаар эрх бүхий байгууллага 2006 оноос Санхүүгийн Зохицуулах Хороог байгуулсан юм.

Монголын Улсын үнэт цаасны зах зээлийн хууль, эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох, техник технологийг шинэчлэх, хүний нөөцийг чадавхижуулах, хөрөнгийн зах зээлийн бүтэц зохион байгуулалт, засаглалыг сайжруулах зорилгоор хуучин Төрийн өмчийн хороо /одоогийн ТӨБЗГ/, Лондонгийн Хөрөнгийн Бирж Групп, Монголын хөрөнгийн бирж ТӨХК-ууд хамтран 2011 онд “Ажлын мастер гэрээ”-г байгуулсан.

2015 оны 04 дүгээр сарын 17-ны өдрийн Монгол улсын Засгийн газрын 147 дугаар тогтоол, үнэт цаас, хөрөнгийн зах зээлийг хөгжүүлэх бодлогын хүрээнд Сангийн сайдын 2015 оны 10 дугаар сарын 06-ны өдрийн №280 дугаар тушаал, Сангийн сайдын 2016 оны 04 дүгээр сарын 13-ны өдрийн 138, 139 дүгээр тушаалын дагуу "Үнэт цаасны төлбөр тооцоо төвлөрсөн хадгаламжийн төв" ТӨХХК-ийн өөрчлөн зохион байгуулж, арилжааны төлбөр тооцоо гүйцэтгэх чиг үүрэг бүхий зуун хувь төрийн өмчит "Арилжааны төлбөр тооцоо" ТӨХХК-ийг үүсгэн байгуулсан.

Хөрөнгийн зах зээлийн түүх

1. Хөгжлийн эхний үе шат

476 хувьцаат компани

8,3 тэрбум төгрөгийн үнэ бүхий 96,4 сая хувьцааг

1,2 сая орчим хувьцаа эзэмшигч

29 брокерийн пүүс

2. Хөгжлийн хоёр дахь үе шат

Бэлэн мөнгөний арилжаа

Хувьцааны төвлөрөл

3. Хөгжлийн гурав дахь үе шат эхлэл

Шинэ үнэт цаас 217,138,428 ширхэг

57,701,160,086 төгрөг, Санхүүгийн Зохицуулах Хороог,

Ажлын мастер гэрээ, Арилжааны төлбөр тооцоо" ТӨХХК

Үнэт цаасны төлбөр тооцоо төвлөрсөн хадгаламжийн төв" ТӨХХК

Хөрөнгийн зах зээлийн өнөөгийн нөхцөл байдал

МХБ-ийн зах зээлийн үнэлгээ 2016 оны байдлаар 1.4 их наяд төгрөг, 2016 оны байдлаар нийт арилжааны үнийн дүн 348,6 тэрбум төгрөг байна.

Санхүүгийн салбарын бүтэц,
2016 оны IV улиралын байдлаар

Хөрөнгийн зах зээлийн өнөөгийн нөхцөл байдал

Монголын хөрөнгийн биржийн үнэт цаасны арилжаа

Он	Хувьцаат компанийн тоо	Нийт хувьцааны тоо	Зах зээлийн үнэлгээ, төгрөг	Арилжсан хувьцааны тоо	Арилжааны үнийн дүн, төгрөг
2014	237	4 754 590 738	1.44ихнаяд	51 714 334	24.2тэрбум
2015	235	5 804 676 657	1.26 ихнаяд	35 930 617	30.5 тэрбум
2016	227	6 398 939 969	1.40 ихнаяд	53 631 638	45.5тэрбум

Засгийн газрын бондын арилжаа

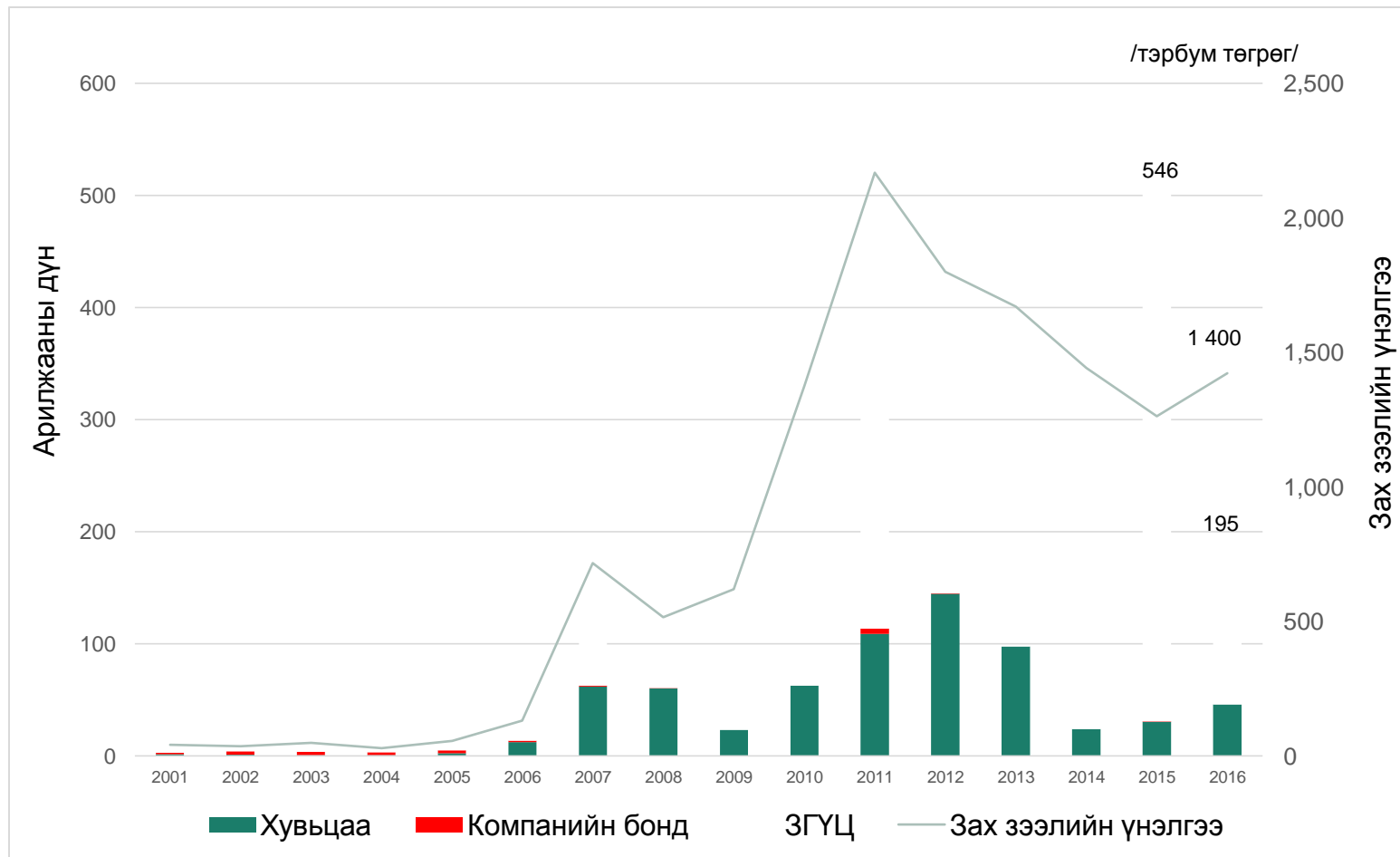
Он	Тоо	Анхдагч, төгрөг	Хоёрдогч, төгрөг	Нийт дүн, төгрөг
2014	375 539	36.1 тэрбум	-	36.1тэрбум
2015	5 397 895	510.3 тэрбум	5.1 тэрбум	515.4тэрбум
2016	852 978	139.3тэрбум	10.0 тэрбум	149.3 тэрбум

Компанийн бондын арилжаа

Он	Тоо	Анхдагч, төгрөг	Хоёрдогч, төгрөг	Нийт дүн, төгрөг
2015	50 000	500.0сая	2.0 сая	502.0сая

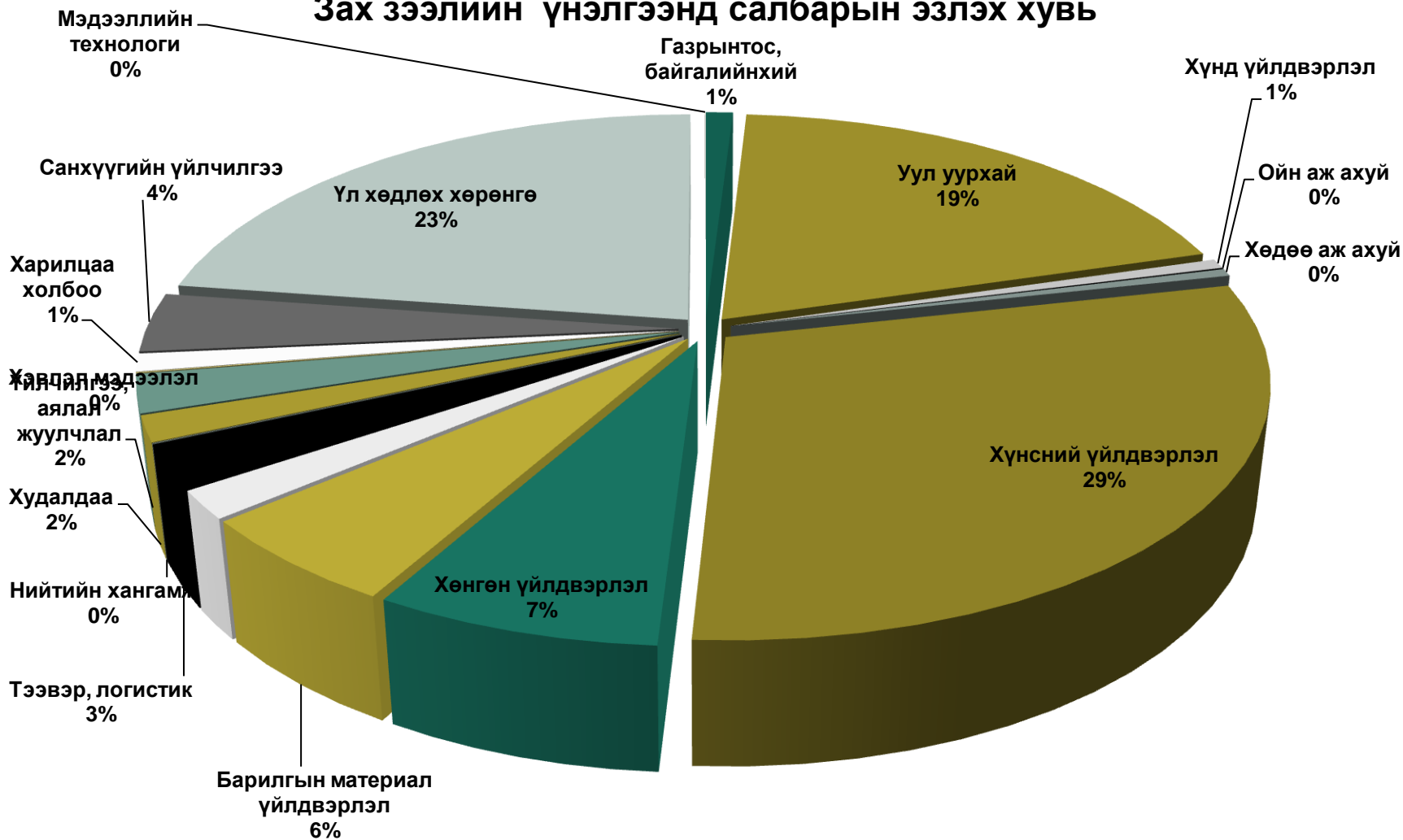
Хөрөнгийн зах зээлийн өнөөгийн нөхцөл байдал

Монголын хөрөнгийн биржийн зах зээлийн үнэлгээ

Хөрөнгийн зах зээлийн өнөөгийн нөхцөл байдал

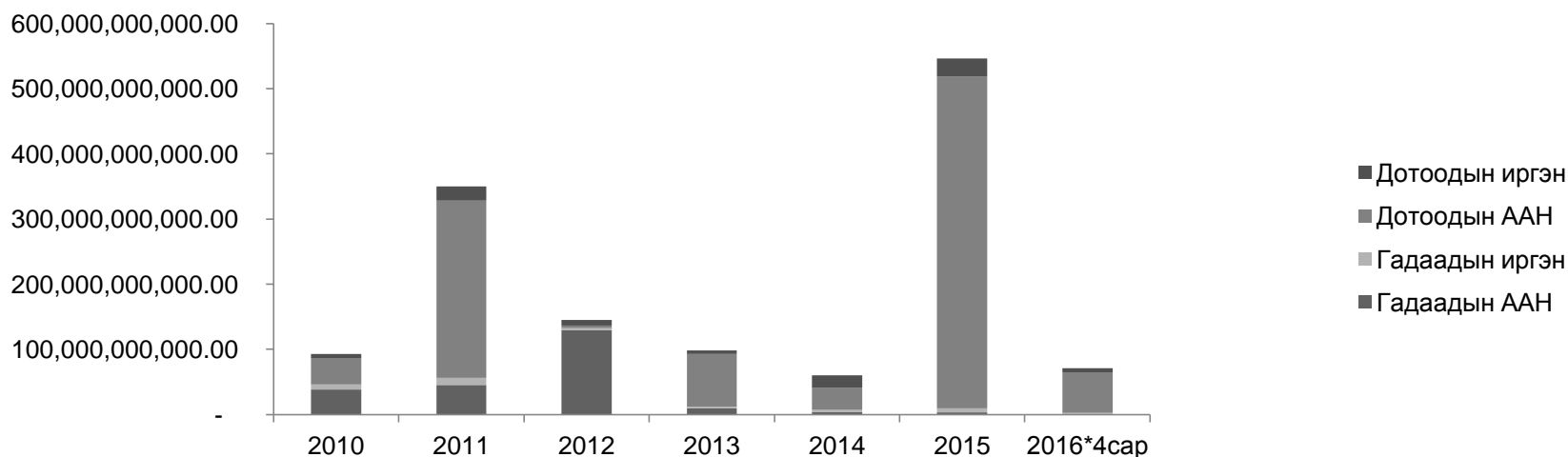
Зах зээлийн үнэлгээнд салбарын эзлэх хувь

Хөрөнгийн зах зээлийн өнөөгийн нөхцөл байдал

Хөрөнгө оруулагчдын төрөл	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Гадаадын ААН	41.40%	13.06%	89.45%	99.10%	6.32%	0.61%	1.35%
Гадаадын иргэн	8.05%	3.09%	1.75%	0.02%	5.22%	1.08%	1.67%
Дотоодын ААН	42.66%	77.54%	3.05%	0.82%	55.90%	93.34%	87.37%
Дотоодын иргэн	7.89%	6.31%	5.75%	0.06%	32.56%	4.97%	9.61%

Хөрөнгө оруулагчдыг дотоодын \аж ахуйн нэгж, дотоод иргэн, гадаадын иргэд, гадаадын аж ахуйн нэгж, гэсэн 4 төрөлд хуваан үзэж, нийт арилжаанд эзлэх хувь хэмжээг хөрөнгө оруулагчдын төрөл тус бүрээр хувьчлан харуулав.

Хөрөнгийн зах зээлийн өнөөгийн нөхцөл байдал

2016 оны IV улирлын байдлаар Монголын хөрөнгийн биржид бүртгэлтэй 58 гишүүн үнэт цаасны компани (ҮЦК), 3 Кастадион банк байна.

№	Тусгай зөвшөөрөл	Тоо
1	Брокер, дилер	58
2	Андеррайтер	22
3	Хөрөнгө оруулалтын зөвлөх	14
4	Кастадион банк	3
	Үүнээс:	
5	Алсаас арилжаанд оролцох эрхтэй	31

Хөрөнгийн зах зээлийн өнөөгийн нөхцөл байдал

ТОП 20, MSE ALL индекс

Монголын хөрөнгийн бирж нь 1995 оноос ТОП20 индексийг, 2014 оноос MSEALL индексийг тооцоолж эхэлсэн ба өнөөдрийн байдлаар ТОП20 индекс 10,805 төгрөг, MSEALL индекс 780 төгрөгийн үнэлгээтэй байна.

Хөрөнгийн зах зээлийн өнөөгийн нөхцөл байдал

№	Симбол	Компанийн нэр	№	Симбол	Компанийн нэр
1	APU	АПУ	11	MMX	Махимпекс
2	BAN	Багануур	12	MNP	Монгол шуудан
3	BNG	Баянгол зочид буудал	13	MRX	Мерекс
4	BUK	УБ-БУК	14	NEH	Дархан нэхий
5	EER	Ариг гал	15	RMC	Ремикон
6	GOV	Говь	16	SHG	Шарын гол
7	JTB	Женко тур бюро	17	SUU	Сүү
8	MCH	Монголын цахилгаан холбоо	18	TCK	Талх чихэр
9	MIE	Материалимпекс	19	TTL	Таван толгой
10	MIK	Мик холдинг	20	UID	Улсын их дэлгүүр

ТОП20 индексийг Монголын хөрөнгийн биржийн хувьцаат компаниудын хувьцааны арилжааны үнийн дүн, арилжааны идэвхи болон зах зээлийн үнэлгээ зэргийг харгалзан хагас жил тутам шалгаруулдаг.

Хөрөнгийн зах зээлийн ирээдүй

Үнэт цаасны зах зээлийн цаашдын хөгжлийн хандлага

- Интернет арилжаа on line сүлжээ
- Үүсмэл үнэт цаас / Хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаасны тухай хууль/
- Биржийн бус зах зээл
- Цахим төлбөр тооцоо, Тооцооны нэгдсэн систем
- Олон улсын арилжаа
- Давхар бүртгэл
- Компанийн сайн засаглал

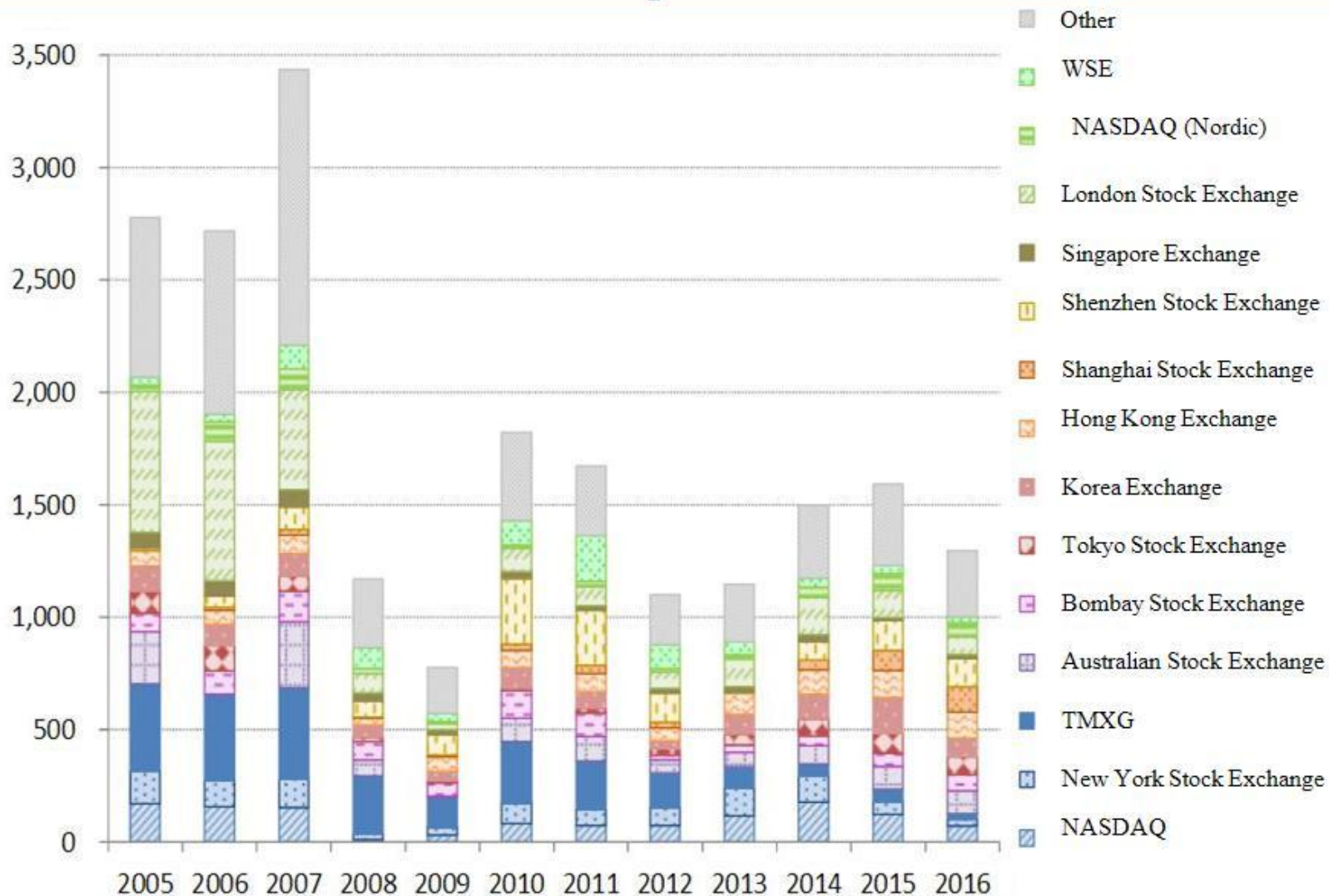
Олон улсын хөрөнгийн биржүүдийн зах зээлийн үнэлгээ

Зэрэг	Улс	Хөрөнгийн биржийн нэр	Их наяд ам.дол 2016-12
1	АНУ	NYSE Group	19.6
2	АНУ	Nasdaq-US	7.8
3	ЯПОН	Japan Exchange Group (Tokyo)	5.9
4	БНХАУ	Shanghai Stoch Exchange	4.1
5	ЕХ	Euronext	3.5
6	БНХАУ	Shenzen Stock Exchange	3.2
7	Хонг Конг	Hong Kong Exchanges and Clearing	3.2
8	Их Британи	London Stock Exchange	2.9
9	Канад	TMX Group (Toronto)	2.0
10	Герман	Deutsche Borse AG	1.7
11	Энэтхэг	BSE limited	1.6
12	Энэтхэг	National Stock exchange of India Limited	1.5
13	Швейцар	SIX Swiss Exchange	1.4
14	Австрали	Auistralian Securities Exchange	1.3
15	БНСУ	Korea Exchange	1.3

Эх сурвалж: World Federation of Exchange, LSE/JICA

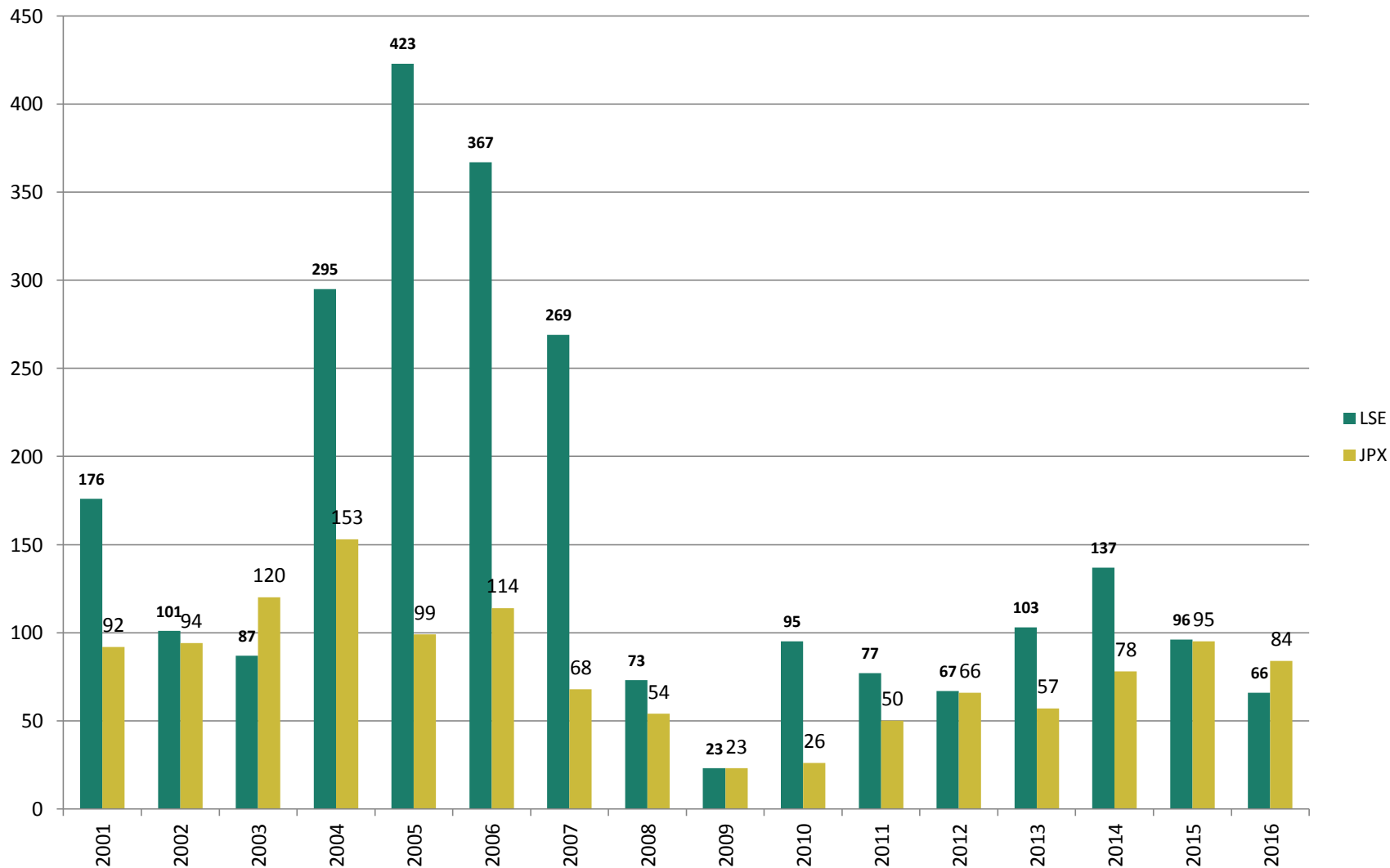
Хөрөнгийн зах зээлийн ирээдүй

Trends in the Number of IPOs in World Exchanges

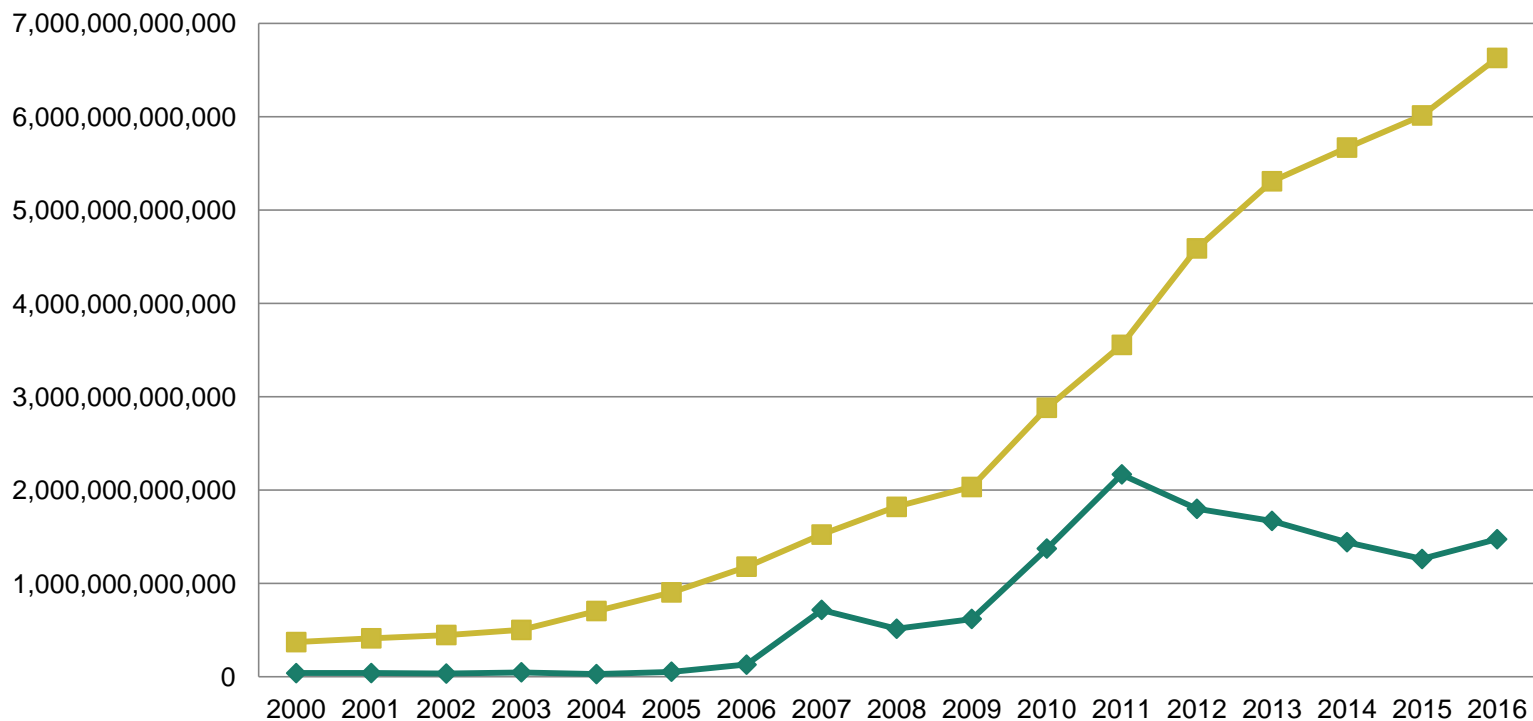
Хөрөнгийн зах зээлийн ирээдүй

Trends in the Number of IPOs in World Exchanges

Хөрөнгийн зах зээлийн ирээдүй

Монгол улсын ДНБ, Хөрөнгийн зах зээлийн үнэлгээ

Хөрөнгийн зах зээлийн ирээдүй

Огноо	Бүгд	Төгрөгийн Хадгаламжийн Үлдэгэл	Иргэдийн Төгрөгийн хадгаламжийн Үлдэгэл	ААН –ийн Төгрөгийн хадгаламжийн Үлдэгэл	Гадаад валютын хадгаламжийн Үлдэгэл төгрөгөөр	Валютын Хадгаламжийн хүү	Төгрөгийн хадгаламжийн хүү
2007/12	1489.7	1113.7	1014.9	98.8	376	0	0
2008/12	1338.9	898.7	829.5	69.2	440.2	13.6	7.4
2009/12	1856.4	1234.3	1125.6	108.7	622.1	12.9	6.4
2010/12	2756.2	2001.6	1835.4	166.2	754.6	10.7	4
2011/12	3890.3	2912.4	2586.6	325.8	977.9	10.5	4.5
2012/12	4922.8	3488	3109.2	378.8	1434.7	11.7	6.1
2013/12	6393.4	4917.2	3668.2	1249	1476.2	12.1	5.4
2014/12	7380	5410.3	3838.4	1571.9	1969.8	12.5	5.8
2015/12	7383	5434	4389.7	1044.3	1949	13.3	6.6
2016/12	8548.4	5767	5216.1	550.9	2781.4	13.1	6

“Add your company slogan”

БАЯРЛАЛАА!

Маркетинг, магистрант К.Алия

LOGO